THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
542 Dundas St. West. Telephone Trinity 6830-6831
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario

די דיסקרימינאציע געגען אידען

אונז איז שוין אויסגעקומען מער ווי איין מאל צו שרייבען אויף דעם דאזיגען פלאץ וועגען דער שרעקליכער דיסקרימינאציע וואס הערשט ביי אונז אין קאנאדע און אין דער שכנ'ישער רעפובליק, בנוגע צו אידישע ארבייטער. און מערקווירדיג איז, וואס דער אידישער ארבייטער ווערט דיסקרימינירט ניט בלויז פון דעם קריסטליכען ארבייטס־געבער, נאר אין א גאנץ באדייטענדער מאס, פון דעם אידישען ארבייטס־געבער אויך.

ביי דער קאנווענשאן פון דעם "קאנסיל אף דזשואיש וויםען", וואס ווערט איצט אפגעהאלטען אין לאס אנדזשעלעס, איז א טרויעריג בילד אויפגעוויקעלט געווארען וועגען די פאלגען פון דער דאזיגער דיסקרימינאציע. עס איז באריכטעט געווארען אז בלויז אין ניו־יארק זענען פאראן צען טויזענט אידישע מיידלאך וועלכע ווערען ניט אנגענומען אויף אפיס־שטעלעס, בלויז דערפאר ווייל זיי זענען פון אידישער אפשטאמונג. שיקאגא האט אכט טויזענט אזעלכע דיסקרימינירטע ארבייטסלאזע מיידלאך. און אזוי איז עס אויך אין אנדערע שטעדט פון די פאראייניגטע שטאטען און קאנאדע.

דאס איז אלץ גערעדט געווארען וועגען מיידלאך. עס וואלט אבער אויך כדאי געווען צו זאמלען אביסעל סטאטיסטיק וועגען די דיסקרימינירטע אידישע יונגעלייט, וועלכע ווערען ניט צוגעלאזען צו קיינע שטעלעס אין בענק, אפיסעס, דעפארטמענט סטארס, רעגירונגס־אנשטאלטען און ענליכע אנדערע אינסטיטוציעס, וואו זיי וואלטען זיך געקאנט מאכען זעהר נוצליך.

און די אורזאך פארוואס זיי ווערען איבעראל ניט צוגעלאזען איז בלויז דערפאר, ווייל זיי זענען אידען. דער קריסטליכער ארבייטס־געבער האט זיך זיין תירוץ, ער וויל העלפען זיינע אייגענע. און דער אידישער ארבייטס־געבער וועלכער דיסקרימינירט געגען די אידישע "קלוירקס" אדער סטענאגראפערס, האט זיך אויך זיינע תירוצים. אייניגע וועלען אייך זאגען, אז זייערע געשעפטס־אנגעלעגענהייטען פאדערען אזוי. אנדערע וועלען אייך זאגען אז זיי קאנען ניט געטרויען דער אידישער מיידעל אדער יונגערמאן, און די איבעריגע וועלען אויסזוכען אנדערע פוילע תירוצים, צו בארעכטיגען זייער שענדליכע האנדלונג.

וואס קאנען אבער די דאזיגע תירוצים העלפען די צענדליגע טויזענטער אידישע יונגעלייט וועלכע ווערען ארויסגעשטויסען פון אלע מעגליכקייטען צו פארדינען אויף זייערע לעבענס־באדערפענישען? מיט א קרעכץ פון די פרויען פונ'ם "קאנסיל אף דזשואיש וויםען" קאן מען זיי ניט אפקומען.

כדי צו ראטעווען די דאזיגע לאגע פאדערען זיך מעשים, און דער "קאנסיל" פון די אידישע פרויען, ווי אויך אלע אנדערע פרויען־ארגאניזאציעס זענען די פאסיגסטע צו טאן עפעס אין דער הינזיכט. מעשים פאדערען זיך אבער ניט קיין קרעכצען. זאלען עס די הונדערטער פרויען־ארגאניזאציעס אין די שטאטען און אין קאנאדע נעמען אין אנבאטראכט.

די פראגראם פון דער נייוי קאנפערענץ

בלויז עטליכע טעג זענען נאך פארבליבען ביז דער דערעפענונג פון דער נייוי־קאנפערענץ אין ענגלאנד. דינסטאג, דעם 21־טען יאנואר וועט די דאזיגע היסטארישע קאנפערענץ פארקומען, און עס וועלען זיך באטייליגען פינף פון די גרעסטע וועלט־מאכטען אין דער דאזיגער קאנפערענץ.

אבער וואס איז די גענויע פראגראם איהרע? אויף דער דאזיגער פראגע קאן נאך דערווייל קיינער קיין באשטימטען ענטפער ניט געבען. מען ווייסט בלויז אז עס האנדעלט זיך וועגען באגרעניצען די נייוי־באוואפנונג פון די גרויסע וועלט־מאכטען, כדי צו פארזיכערען דורך דעם, דעם פרידען אויף דער וועלט.

מען קאן ניט לייקענען אז סאי מר. מעקדאנאלד, דער פרעמיער פון דער ענגלישער ארבייטער רעגיערונג, און סאי מר. הואווער, דער פרעזידענט פון די פאראייניגטע שטאטען, האבען גאנץ גוטע כונות, און זענען אויפריכטיג מיט זייער פארלאנג צו "ארויסנעמען ביים שלאנג די גיפטיגע ציין". זיי, אויף וועמעס איניציאטיווע די קאנפערענץ איז פארראפען געווארען, מיינען געוויס ערנסט מיט זייער פארלאנג צו אפשוואכען די מלחמה־געפאר —

אבער, צי וועלען זיי, מיט אלע גוטע כונות זייערע, ווירקליך דערגרייכען זייער ציעל? איז זעהר שווער איצט צו פאראויסזאגען. מען מוז צוגעבען, אז די שטימונג ארום דער קאנפערענץ איז בכלל ניט קיין געהויבענע, ווייל עס זענען שוין פאראן מיינונגס־פארשידענהייטען. ניט אלע פארטרעטער ביי דער קאנפערענץ האבען אפשר דעם זעלבען גוטען ווילען ווי מעקדאנאלד אדער הואווער. און ניט אלע זענען ווירקליך בלוטיג פאראינטערעסירט אין דער הויפט־אידעע פון דער קאנפערענץ.

ווייסען מיר דאך שוין פון לאנג, אז נאך די אלע צענדליגע און הונדערטער פארזיכערונגען וואס ווערען פון אלע פעלקער געמאכט, אז זיי זענען גרייט צו איינגעהן אויף אלע קאמפראמיסען, כדי צו פארזיכערען אן אל־וועלטליכען שלום — אז נאך די דאזיגע אלע פארזיכערונגען, בויט מען גאר נייע קריגס־שיפען און מען באוואפענט זיך ביז'ן מויל, שטילערהייט. און מיר ווייסען אויך, אז די אלע בראווא־שרייער פאר א וועלט־שלום, ווערען זעהר אפגעקיהלט ווען עס קומט צו טאן עפעס קאנקרעטעס.

אין דער פרעסע פון דער גאנצער וועלט ווערט איצט פיעל ספעקולירט, וואס עס וועט זיין דער אויסגאנג פון דער נייוי־קאנפערענץ. מען פראווט טרעפען, נביאות־זאגען, אבער עס איז גאנץ שווער צו זיין א חכם, און וועלען טרעפען אויף השערות. פון די ביז־איצטיגע דערקלערונגען וואס זענען געמאכט געווארען פון ענגלאנד, איז צו זעהן, אז רעמזי מעקדאנאלד איז גרייט צו געהן ביז צום עקסטרעם פאר אנטוואפנונג. אמעריקע אבער האט נאך דערווייל קיין קלאר ווארט ניט געזאגט, און וואס אנבאלאנגט וועגען יאפאן, פראנקרייך אדער איטאליע, הערט מען פון זיי ווידערשפרעכענדע דעקלערונגען יעדען טאג.

וואס מען ווייסט אויף זיכער איז, אז די לעצטע דריי לענדער קומען צו דער קאנפערענץ מיט ניט קיין קאנקרעטען פראגראם. זיי ווייסען אליין ניט וואס זיי וועלען דארטען פארשלאגען באשטימטעס. זיי קומען קיין לאנדאן צו הערען וואס איטיצער אנדערש האט צו זאגען — און דאמאלסט וועלען זיי האבען א ברירה צו זאגען דעם היפוך...

מיט אזא "פראגראם" קאן מען נאטירליך ווייט ניט אוועקגעהן, און ווען מען נעמט דעם דאזיגען פאקט אין אנבאטראכט, מוז מען ווערען א היבש ביסעל פעסימיסטיש וועגען די אויסזיכטען פון דער נייוי־קאנפערענץ.

וועט זי ברענגען דער וועלט עפעס נייעס, אדער וועט זי זיך אויסלאזען מיט פיאסקא?

עס ווענדעט זיך א סך אן דעם גוטען ווילען פון די פארטראטענע לענדער. אין זייערע הענט ליגט די מאכט און די געלעגענהייט צו דערנענטערען דער וועלט א שריט נענטער צום פרידען, אדער זיי וועלען ווידער אמאל מאכען אונזיכער די וועלט, איבער דער מורא פאר א צוקונפטיגער מלחמה.

ניט אן אכט אורזאכן פארוואס טויט שטראף מוז אפגעשאפען ווערען

בארימטער קרימינאלאג ערקלערט פארוואס דיזע בארבארישע שטראף טאר ניט אנגעווענדעט ווערען געגען פארברעכער.

ניט לאנג צוריק איז אהער אנגעקומען דער בארימטער ענגלישער קרימינאלאג, ע. ראי, קאלווארט. ער איז געקומען קיין אמעריקא צו שטודירען די פארשידענע קערפערשאפטען וועלכע אגיטירען דערפאר אז טויט שטראף זאל איינגאנצען אפגעשאפט ווערען איבער דער גאנצער וועלט. אין ענגלאנד איז ער איינער פון די אנגעזעהענסטע קעמפער פאר דער אפשאפונג פון טויט־שטראף. אין דעם "פאבליק לעדזשער" גיט ער א לאנגע ערקלערונג אין וועלכער ער ווייזט אן זיינע אכט אורזאכען פארוואס די ציוויליזירטע וועלט מוז אויפהערען צו באשטראפען מערדער מיט א געזעצליכען מארד פאר די מארדען וואס זיי באגעהן. זיין אלגעמיינע אפשאצונג וועגען טויט שטראף איז ווי פאלגט:

"אונזערע נאבעלסטע געפיהלען רעוואלטירען געגען טויט־שטראף. עס איז אוממאראליש, נוצלאז, און שרעקט ניט אפ דעם פארברעכער. דערזעלבער גלויבען אין דער הייליגקייט פון א מענשליך לעבען וואס רופט ביי אונז ארויס א שוידער ווען מיר הערען אז א מענש איז ערמארדעט געווארען, פאראורט אונז צו באגעהן א צווייטען מארד. דער סאמע באזיס פון דער קריסטליכער עטיק לערענט אונז אז מיר מוזען העלפען רעפארמירען אלץ וואס איז פארברעכעריש און געמיין, אבער דורך טויט־שטראף, א ברוטאלער מיטעל פון די אור־אלטע צייטען, קענען מיר דיעזען ציעל ניט דערגרייכען.

די אכט אורזאכען וועלכער דער באריהמטער קרימינאלאג און קעמפער געגען טויט־שטראף גיט אן, זיינען פאלגענדע:

1) ווייל טויט שטראף שרעקט ניט אפ דעם פארברעכער. אויב דאס וואלט געווען דער פאל, וואלט די צאהל פון מארדען פארגרעסערט געווארען אין די לענדער וואו טויט־שטראף איז אפגעשאפט געווארען, האבען זיך די מארדען ניט פארמעהרט נאר זייער צאהל איז אין פיעלע לענדער פארקלענערט געווארען.

2) ווייל אומשולדיגע מענשען זענען אויסגעמארדעט געווארען אלס פארברעכער אויף די תליות און עלעקטריק־טשערס, וועמענס אומשולד איז נאך זייער הינריכטונג באוויזען געווארען. ווען זיי וואלטען געווען פאראורטיילט געווארען צו לעבענס־לענגליכען פריזאן וואלט מען געקענט גוטמאכען די גוואלדיגע קריוודעס וואס זיינען געגען זיי באגאנגען געווארען.

3) ווייל דאס איז אזוי שרעקליך אז דזשורים ווערען ערמוטיגט ארויסצוטראגען ווערדיקטס וואס זיינען ניט אין אנקלאנג מיט די אמת'ע פאקטען, שטעלענדיג אין געפאהר די גזעצלשאפט דורך דער באפרייאונג פון שולדיגע מענשען.

4) ווייל די פריזאן בעאמטע לײדען אהן א שיעור וואס זיי זיינען געצוואונגען צו זיין די שלוחים פון טויט, דורכפיהרענדיג דעם טויט אורטייל.

5) ווייל טויט שטראף אליין איז דער גרעסטער אדווערטייזמענט פאר מארד. דער בלוטיגער ספעקטאקעל פון פאראורטיילטען מאן וועלכער פיהרט א קאמף פאר זיין לעבען, רופט ארויס אזא דראמאטישען אינטערעס אין אלע אייגצלהייטען וועגען מארד־טרייעלס און הינריכטונגען וואס מאכען א דעמאראליזירענדען ווירקונג אויף יעדען איינעם וואס לייענט וועגען דעם.

6) ווייל ווען א מערדער ווערט הינגעריכטעט לײדען דערפון זיין פאמיליע און זיינע קרובים, ניט קוקענדיג דאראויף וואס די לײדען פון דעם ערמארדעטענס פאמיליע און קרובים קענען דורך דער הינריכטונג ניט פארלייכטערט ווערען.

7) ווייל מיר גלויבען אז א מענשליך לעבען איז הייליג, דערפאר מאכט אונז יעדער מארד אויפשוידערען. און טאקי דערפאר ווייל מיר גלויבען אין דער הייליגקייט פון א מענשליך לעבען, טארען מיר ניט באגעהן די געזעצליכע מארדען.

8) ווייל פיעלע לענדער, צווישען זיי נארוועגיען, שוועדען, האלאנד, דענעמארק, בעלגיען, שווייץ און אכט סטייטס פון די פאראייניגטע שטאטען האבען שוין אפגעשאפט טויט־שטראף.

אט דאס זיינען די אכט אורזאכען וועלכע דער באריהמטער ענגלישער קרימינאלאג גיט אן פארוואס טויט שטראף מוז אפגעשאפט ווערען. ער ווייזט אויך אן אז טויט שטראף, דעמאראליזירט די פריזאנערס יעדעס מאל ווען מען פיהרט דורך א הינריכטונג אין פריזאן. נאך יעדער הינריכטונג וואס ווערט דורכגעפיהרט אין א פריזאן, ווערען די פריזאנערס אזוי אויפגעבראכט, אז זיי גיבען זיך א שבועה צו נעהמען נקמה אזוי שנעל ווי ווי זיי וועלען באפרייט ווערען און ווען זיי געהען ארויס פון פריזאן, האלטען זיי טאקי זייער ווארט.

אויב מיר ווילען אויסגעפינען ווי די ברייטע מאסע פיהלען וועגען טויט שטראף

די שוידערליכע געשיכטע ווי די פאליציי אין מעמעל האט געצאפט דאס בלוט ביי פופציג אידען

מיר האבען שוין געשריבען וועגען דעם אומגליקליכען פאל, וואס איז פארגעקומען אין מעמעל, וואו מען האט אפגעצאפט בלוט ביי אידען. דער דאזיגער פאל איז איצט אויסגעוואקסען אין א גרויסען סקאנדאל אין ליטא. עס שטעלען זיך ארויס ממש שוידערליכע איינצעלהייטען.

די קאוונער "אידישע שטימע" גיט אפ דעם אונרעהערטען פאל פיעל ארט און שרייבט פאלגענדעס:

געשעהן איז דאס נאך דעם 29־טען נאוועמבער אין פאנעמון, פאנעמונער קרייז. אינמיטען העלען טאג האט מען צוזאמענגענומען ארום 50 אידישע נפשות — מענער, פרויען און מיידלעך און זיי אוועקגעזעצט אין א באראק. אין א פאר שעה ארום זענען געקומען צוויי זשאנדארמען, אין זייערע אוניפארמען, מיט זיי א הער אין ציוויל. מען האט באפוילען אלעמען אהן אויסנאהם אויפצוקאשערען דעם רעכטען ארבעל און מען האט אפגעצאפט פון יעדען בלוט. סך הכל צוויי ליטער בלוט, וואס מען האט אוועקגעפיהרט אין טילזיט.

ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס אזוי פיעל בלוט איז געצאפט געווארען אהן א טעם און אהן רעכט ביי אזוי פיעל אידען (נאר ביי אידען) וואלט אפשר דער פאקט געבליבען ניט באקאנט, ווייל דער גרעסטער טייל קליינשטעטלדיגע אידען, וואס זענען איינציגווייז ארעסטירט געווארען און ביי וועמען מען האט די פעסער צוגענומען ביי דער גרעניץ (דאס דארף פארנעמען ליגט הארט ביי דער דייטשער גרעניץ) האבען זיך פון אנא פלוצלינגדיגען ארעסט איבערגעשראקען און דערווייל זיך געפרעהט וואס זיי האבען אויסגעקויפט זייער פרייהייט מיט בלוט, איז אבער צווישען די געליטענע אויך געווען א יונגערמאן, מרדכי לוריע, אן אנגעשטעלטער אין א לעדער פאבריק, וואס האט אין דעם טאג אויך געהאט דאס אומגליק צו זיין אין פאנעמון אין די ענינים פון זיין פאבריק. עס האט איהם ניט געהאלפען זיין פארטפעל מיט זיינע פולמאכטען. מען האט איהם ארעסטירט, צוגענומען זיין פאס, און אויך אפגעפיהרט אין באראק, וואו ער האט שוין געפונען די איבעריגע עטליכע צעהנדליג אידען. ער האט זיך געמוזט אונטערוואָרפען דעם זעלבען גורל, ווי די איבעריגע פארהאלטענע.

אז דער געליטענער איז שוין מיט מזל אנגעקומען אין שאוועל, איז ער פון דעם איבערפאל און דעם גאנצען בלוטצאפען אזוי צעטומלט געווארען, אז מען האט אין די ערשטע שעה'ן גאר ניט געקאנט זיך מיט איהם צונויפרעדען. הער פיין האט זיך געווענדעט וועגען דעם אין שאוולער פראקוראטור. דער שאוולער פראקוראר האט זיך געווענדעט צו דער מעמעלער פראקוראטור, וועלכע האט אנגעפרעגט ביי דעם גרעניץ פאליציי קאמיסאר. מיר גיבען דא איבער די אפיציעלע תשובה פון קאמיסאר.

קלייפעדע (מעמעל) 5 דעצעמבער, 1929.

קאמיסאר פון 3־טען קאמיסאריאט פון דער גרעניץ פאליציי און קלייפעדער געגענד.

בר. סטאסיוליס

ראפארט.

צוריקקעהרענדיג אייך די אנקלאגע פון בירגער לוריע וועגען אפצאפען פון איהם בלוט דעם 29־טען נאוועמבער ד. י. אין פאנעמון, האב איך דעם כבוד צו מעלדען אייך, הער שעף פאלגענדעס:

דעם 29־טען נאוועמבער האט דער קרייז־דאקטאר און נאך א דאקטאר, וואס איז מיר אונבאקאנט, רוכט זיך, א געקומענער פון קלייפעדע, מיט'ן אנטייל פון וואכמייסטער פון דער לאנד פאליציי געצאפט אויף דער דארפישער גאס אידען, וואס זענען געקומען פון גרויס ליטא צו ליעב האנדעלס־צוועקען, זיי געבראכט אין פאליציי לאקאל און אפגעצאפט בלוט. פון די ידיעות, וואס איך האב צונויפגעזאמעלט איז קלאהר געווארען, אז די בלוט־אפצאפונג איז נויטיג געווען, כדי צו מאכען א בלוט־אויספארשונג ביי די סוחרים־אידען, וועלכע קומען קיין פאנעמון מיט סחורות, ווי עפעל, פלייש און אנדערע שפייז־פראדוקטען, ווייל צווישען זיי זאלען דארט זיין קראנקע אויף טיפוס און אנדערע עהנליכע קראנקהייטען. אזעלכע אפגעצאפטע בלוט זאל האבען געווען ארום צוויי ליטער און דאס איז ארויסגעפיהרט געווארען צום אויספארשען אין טילזיטער לאבאראטאריע.

אזוי ווי דאס זאל מען האבען געטאן אויף א פאראדנונג פון דער דירעקטאריע און אין די טאטען פיגורירען פארשטעהער פון דער מאכט, קעהר איך אייך אום די אנקלאגע ניט דורכפיהרענדיג קיין אויספארשונג אלס אן ארויסגעהענדע פון די גרעניצען פון מיין קאמפעטענץ.

קאמיסאר (אונטערשריפט).

אין שייכות מיט דער משונה'דיגער האנדלונג פון דער מעמעלער פאליציי האט א מיטארבייטער פון דער "אידישע שטימע" זיך געווענדעט צום דירעקטאר פון בירגער־שוץ דעפארטמענט אין קאוונא, וועלכער האט ערקלעהרט:

"דער דאזיגער פאל איז מיר שוין אמטליך מיטגעטיילט געווארען. די גרעניץ פאליציי האט אינפארמירט וועגען דעם דעם גובערנאטאר און די געהעריגע שריט ווערען אונטערגענומען."

* * *

פון מעמעל מעלדעט מען:

אויף דער לעצטער זיצונג פון סיימיק האט די ליטווישע פראקציע אריינגעטראגען דער דירעקציע אן אנפראגע וועגען דער האנדלונג פון דער פאליציי. די דירעקטאריע וועט אויף דער אנפראגע ענטפערען אויף דער קומענדיגער זיצונג פון סיימיק דעם 30־טען דעצעמבער.

מען טיילט מיט, אז די פאליציי האט געהאנדעלט לויט א פאראדנונג פון דער דירעקטאריע. די פאראדנונג איז אבער ניט געגאנגען אזוי ווייט, אז מען זאל פארהאלטען אלע אידען און זיי צאפען בלוט.

דער משונה'דיגער פאל האט אין די אידישע און אויך ליטווישע קרייזען ארויסגערופען א גרויסע אויפרעגונג. אין אינפארמירטע קרייזען האלט מען אז די ארטיגע מאכט האט מיט אזא דראקאנישער האנדלונג געוואלט אפשרעקען די סוחרים, וואס קומען פון גרויס־ליטא, כדי זיי זאלען ניט קאנקורירען מיט די ארטיגע הענדלער. די באפעלקערונג ווארט מיט־געדולד אויף דער אפיציעלער תשובה פון דער מאכט אין מעמעל.

אין "קאוונער שטימע" געפינען מיר א שארפען ארטיקעל פון ר. ר. וועגען דער שוידערליכער געשיכטע. מיר לייענען אין דעם ארטיקעל צווישען אנדערע:

א פארברעכען...

מען כאפט מענשען אין מיטען העלען טאג !... מען צאפט אפ פון זיי בלוט ! אלע געליטענע זענען אידען און דורכאויס אידען !

די מעשה איז אונגלויבליך, פאנטאסטיש, משונה'דיג ווילד. עס שמעקט מיט מיטעלאלטערליכער גרויליכער רעכטלאזיגקייט, א מעשה פון רשעות און ווילדזיניגקייט, וואס האט קיין גלייכען ניט אין קולטורעלע לענדער און אין היינטיגע צייטען.

ווער האט געהאט דעם טרויעריגען מוט צו מאכען דעם איבערפאל אויף פרידליכע בירגער, זיי צו ארעסטירען אהן שום פארוואס און פארוואס און אפטאן א געוואלדיגע פארברעכערישע ארבייט פון בלוט־צאפעריי? ליידער פאלט דער שאטען אויף דער אפיציעלער מאכט און קלייפעדער געגענד. עס איז שווער ממש זיך פארצושטעלען, אז דוקא די מאכט, וועלכע האט פרעטענזיעס אויף קולטור און אייראפעאישקייט זאל זיך ערלויבען אזא אונערהערטען טהאט.

פון וואנען שטאמט די פאראדנונג? ווער איז דערין פארמישט? וועמענס קאפ איז געפאלען אויף אזא "בלוטיגע" המצאה? שווער פארלויפיג דערויף צו ענטפערען. נאר פון אפיציעלען רעפארט פון גרעניץ־פאליציי איז צו זעהן, אז די סיבה זאל זיין דאס, וואס מען האט געוואלט קאנטראלירען, צו זיינען די אנגעקומענע הענדלער קראנק אויף אנשטעקענדע קרענק. אויב דאס זאל טאקי זיין אזוי, שווימט אויף א גאנצע רייהע ביטערע שאלות: פארוואס האט מען פארהאלטען דוקא אידען — צו איז טיפוס א ספעציעל אידישע קראנקהייט? פארוואס ווערט עס געמאכט אויף אזא בארבארישען אופן כאפען מענשען אויפ'ן וועג, פארשליסען זיי אין א באראק און אפילו ניט ערקלעהרענדיג זיי די סיבה, צאפען פון זיי בלוט? אויף וועלכע כללים און דינים שטיצט זיך אזא ווילדע פאראדנונג?

ניין, די זאך שמעקט מיט אן אונערהערט פארברעכערישער האנדלונג, מיט רויקייט און ווילדקייט. די זאך מוז אויסגעפארשט ווערען! די גאנצע עפענטליכקייט, איטליכער בירגער מיט א רעכטבאוואוסטזיין און מיט געפיהל פון עלעמענטארער ארדנונג מוז שארף און ענערגיש פראטעסטירען געגען אזא שאנדטהאט.

מיר אידען באטראכטען אט דעם פאקט פאר א באזונדערס־נידערטרעכטיגע באליידיגונג פון אונזער כבוד און מענשליכער ווירדע. מיר טארען ניט ערלויבען מען זאל אונז באהאנדלען ווי שטומע שעפעלעך, ווי רעכטלאזע באשעפענישען, וואס מען קען פארטרייבען אין א באראק און איבער זיי זיך איזדעקעווען.

און באראקטעריסטיש: די געליטענע צעהנדליגער אידען פון די קליינע שטעדטלאך האבען געשוויגען אין משך פון א גאנצען חודש צייט ! ווען עס וואלט זיך צווישען זיי ניט געפונען קיין יונגערמאן פון שאוועל, וואלט בכלל די מעשה געבליבען א טיעפער סוד, אזוי אנגעשראקען און נידערגעשראקען זענען מסתמא געווען די אומגליקליכע געליטענע אידען...

ביי די אידען אין סיביר, אין יאפאן און כינא

(א בריעף פון מאנדזשוריען)

זעהר טרויעריג האבען זיך אפגערופען די געשעהענישען אויפ'ן ווייטען מזרח אויף דער אידישער באפעלקערונג פון צפון מאנדזשוריע.

פאר די לעצטע צעהן יאהר האט זיך די אידישע באפעלקערונג אויפ'ן כינעזישען טייל פון ווייטען מזרח פארגרעסערט אויף דריי הונדערט פראצענט. עס האט זיך אויך באדייטענד פארגרעסערט דער צופלוס פון אידען אויפ'ן סאוויעטישען ווייטען מזרח אין סיביר, וואו עס איז גרינגער צו פארדיענען, וואו עס איז דא ארבייטס־מעגליכקייטען פאר שווארצארבייטער און וואו די ברויט פראגע איז ניט אזוי שארף ווי אין די צענטראלע ערטער פון אמאליגען תחום. די וועלט־מלחמה, בירגער קריעג און רעוואלוציע, וועלכע האט זיך אויפ'ן ווייטען מזרח געענדיגט אין אנפאנג 1923, האבען אריינגעגאסען גאנצע שטראמען אנגעלאפענע, צווישען וועלכע עס זענען געווען פיעל פארמעגליכע אידען פון סיביר און רוסלאנד, וועלכע האבען זיך סטאביליזירט הויפטזעכליך אין כארבין, וואס איז פון פריהער געווען דער גרעסטער און רייכסטער אידישער קבוץ פון ווייטען מזרח און סיביר.

די פארגרעסערונג פון דער אידישער באפעלקערונג אין צפון מאנדזשוריע און כארבין פאר די לעצטע יאהרען איז שוין געווען פון די אנקומענדע דורכוואנדערער

זאגט מר. קאלווארט דאן קענען מיר דאס לייכט זעהן אין דער באציהונג פון די מאסען צו דעם תליון. קיינער וויל איהם די האנט ניט דריקען ווייל געבענדיג די האנט צו דעם תליון, ווערט באטראכט אלס א שריט צו מאכען שלום מיט דעם מלאך המות. קיינער האט וועגען איהם ניט צו זאגען א גוט ווארט. אלע ווייכען פון איהם ווי פון א פעסט און זעהר ווייניג פרויען ווילען חתונה האבען מיט א תליון. אט דיעזע פיינדליכע באציהונג צום תליון רעפלעקטירט אמשטארקסטען די שנאה וואס דער עולם טראגט געגען טויט־שטראף.

"ווען מיר שיקען אוועק א מערדער אויף יענער וועלט דענקען מיר אז מיר האבען שוין געשליכטעט די פראגע, אבער דער פאקט בלייבט אז אלץ וואס מיר האבען דורכדעם דערגרייכט איז ניט מעהר ווי בעסטיאלישע נקמה."

פון רוסלאנד און פון קרובים, ארויסגעפאדערטע פון פוילען, ליטא און רומעניען.

עס איז זיך גרינג פארצושטעלען די לאגע פון די אנגעקומענע דעקלאסירטע און פאכלאזע מיט קליינע מיטלען און גאר אהן מיטלען, נאר נאך אלעם דעם האבען ביז די לעצטע געשעהענישען די אידען אין כארבין פארנומען א גרויסען ארט אינ'ם האנדעלס און אינדוסטריעלען לעבען פון צפון מאנדזשוריע. גרויסע לאגערען און וועהר־הייזער, פיינע געשעפטען אין די צענטראלע גאסען פון שטאדט, דער עקספארט פון ברויט, קוילען און האלץ, א באדייטענדע צאהל הניז־באזיצער און גוט איינגעארדנעטע בעלי מלאכות, פיעל האנדעלס אנגעשטעלטע און א גרויסע צאהל מענשען פון פרייע פראפעסיעס, די צענטראלע טייל פון שטאדט שווימט און גריבעלט פון אידען סיביראקעס און דרום רוסישע אידישע פנימ'ער מישען זיך אויס מיט ליטווישע און פוילישע אידען.

אבער פאראן אויך אידען, וועלכע דרעהען זיך ארום אהן ארבייט און אהן פרנסה, וועלכע זיינען פריהער געווען א גוטע העלפט פון דער אידישער באפעלקערונג אין כארבין. זיין פלעגען מוזען עמיגרירען ווייטער און אויף זייער ארט פלעגען אנקומען נייע און נייע גרופען וואנדערער און דורכוואנדערער. נאר די געשעהענישען אויפ'ן מזרח כינעזישען אייזענבאהן האבען שרעקליך געטראפען אויך די אלט־געזעסענע סטאביליזירטע און איינגעארדנעטע אידען, וועלכע האבען זיך אין דער לעצטער צייט געהאלטען פעסט און געווען כמעט ווי זיכער מיט זייער עקזיסטענץ.

העכער ווי 10 טויזענט אייזענבאהן ארבייטער זיינען אוועק פון וועג, צובראכען און רואינירט געווארען, און דאס הייסט אז צעהן טויזענט פאמיליעס, וועלכע האבען פריהער גוט און זארגלאז געלעבט זיצען אהן ברויט און קענען ניט קויפען דאס מינדעסטע. דאס איז א שרעקליכער קלאפ פאר'ן קראמען פון באקליידונגס־פאך און איבעריגע אינדוסטריען, וועלכע זענען כמעט איינגאנצען געלעגען ביי אידען אין די הענט.

די אלע ארבייטער און אנגעשטעלטע פלעגען קויפען אלץ אויף אויסצאהלען אין ראטעס, קיינער צאהלט ניט און קיינער קויפט ניט. עס האבען געפלאצט אייניגע בענק. מען גיט קיין קרעדיט ניט. עס האט זיך אנגעפאנגען א סדרה באנקראטען. מען זאגט אפ די אנגעשטעלטע פון די געשעפטען. פיעל פירמעס ליקווידירען זיך און די ארמיי ארבייטסלאזע וואקסט. דער ברויט־עקספארט אויף וולאדיוואסטאק האט זיך אפגעשטעלט און הונדערטער מיקלערס אידען, וועלכע האבען נאך גאר ניט לאנג געלעבט בכבודיג ארום ברויט־האנדעל זענען געבליבען אהן ברויט. עס זענען אנגעלאפען קיין כארבין פיעל אידען פון די כינעזיש־סאוויעטישע גרעניץ פונקטען און פון די נעהענטערע ערטער פון פראנט. פון די 300 אידישע פאמיליעס פון שטאדט מאנדזשוריע זענען ניט געבליבען קיין צעהנדליג, אויך פון די אנדערע פונקטען פון דער מזרח כינעזישער אייזענבאהן זענען זיך די אידען צולאפען.

אויף אזא אופן איז פאר די לעצטע חדשים באזונדערס פארשארפט געווארען די פראגע פון אויסוואנדערונג. די לאגע ווערט נאך ערגער און שארפער דורך דעם, וואס מען זעהט קיין ענדע ניט פון קאנפליקט. אמת, כארבין און צפון מאנדזשוריע האט פאר די לעצטע יאהרען געגעבען א גרויסע אויסוואנדערונג פון אידען, נאר דער גרעסטער טייל איז געווען ניט קיין ארטיגע כארבינער אידען, נאר אנגעקומענע דורכוואנדערער. איצט פאהרען אלע.

פיעל פאהרען אין די לענדער פון דרום־אמעריקא. נאך מעהר האבען זיך אפגעזוכט און אליין געשאפען נייע היימען אין די נעהענטערע ערטער אויף די אינזלען פון בריטישען, פראנצויזישען און האלענדישען אינדיען, אויף די נאהענטע פיליפינען.

עס איז אויסגעוואקסען א אידישער ישוב אין מאנגאליען, וואו מען קען ארבייטען און האבען א שטיקעל ברויט. שווערער זיינען די ארבייטס און איינוואנדערונגס־מעגליכקייטען אין יאפאן, וואו די רעגיערונג פאדערט פון דעם איינוואנדערער באווייזען 1500 יען, וועלכע ניט יעדער וואנדערער פארמאגט. נאר דאך געפינען זיך ביי היינטיגען טאג אביסעל אידען אויך אין יאפאן און פארדיענען ניט שלעכט.

פאר די לעצטע עטליכע יאהר האבען זיך געשאפען אין צענטראל און דרום כינא באדייטענדע קהלות פון אויסגעוואנדערטע כארבינער אידען. די אידישע קהלה אין מוקדען וואקסט. א גרויסער אידישער קיבוץ איז פאראן אין טיענטזין. די אידישע באפעלקערונג אין שאנכאי, וועלכע האט מיט פינף יאהר צוריק געצעהלט קארגע 800 נפשות, האט ביים היינטיגען טאג א באפעלקערונג פון קרוב 5 טויזענט רוסישע אידען. אמת, אויך פון שאנכאי און די איבעריגע פונקטען געהט א גרויסע אידישע עמיגראציע אין דרום אמעריקא, אויסטראליען, דרום אפריקא, נאר דער צופלוס פון אידען אין די נייע קיבוצים איז פיעל בעדייטענדער ווי די עמיגראציע פון דארט..

נאך אלעם דעם מוז מען אבער פעסטשטעלען, דאס די איינוואנדערונג און אויסוואנדערונג פון די אלע נייע־געבילדעטע אידישע קבוצים אויף דעם ווייטען מזרח טראגט דעם כאראקטער פון אן אינערליכער איבערוואנדערונג. פון סיביר, טייל ווייז אויך פון רוסלאנד און סאוויעטישען ווייטען מזרח קומט מען קיין כארבין און פון כארבין לאזען זיך (ווער עס קען זיך דא אויפ'ן ארט ניט איינארדנען) קיין צענטראל און דרום כינא, מאנגאליען, אינדיען, א. א. וו.

French Line
אייראפא—קענעדע
אויב איהר ווילט ברענגען אייערע קרובים אדער פריינט פון אייראפא, נעהמט אין אנבאטראכט די מעלות פון באנוצען זיך מיט דער פראנצויזישער ליניע. באראט זיך מיט אונזער נאהענטסטען אידישען אגענט פאר פרייזען און איינצעלהייטען.

כשר'ע קיך
ווייכען נעגעבען מיט די מאהלצייטען
הויפט אפיס:
53 ריטשמאנד וו.
TORONTO ONT.